
**SÖZ VARLIĞI ARAŞTIRMALARINDA VERİ ÇARPIKLIĞI VE
EĞİTİME YANSIMALARI****DATA DISTORTIONS WORD PROPERTY RESEARCHES AND ITS
REFLECTIONS TO EDUCATION****Bayram BAŞ******ÖZET**

Bu araştırma söz varlığı araştırmalarında ortaya konan verilerin çarpıklığını belirtmek ve bunun eğitim ortamına nasıl yansıdığını göstermek amacıyla yapılmıştır. Söz varlığı açısından yabancı ülkelerdeki araştırmalardan doğrudan aktarım suretiyle değerlendirmeye alınan verilerle, ülkemizdeki araştırmalardan elde edilen veriler arasında büyük tutarsızlıklar bulunmaktadır. Buna dair ölçütlerin belirsiz olması, ders kitabı ve okuma kitapları başta olmak üzere birçok eğitim ortamını da etkilemektedir. Aynı sınıf düzeyinde hazırlanan ders kitaplarının ortak kelime kullanımları çok düşük seviyededir. Bu durum farklı türlerde yazılmış okuma kitapları için de geçerlidir. Belirli bir hedef kitleye söz varlığı edinimi için yazılmış okuma materyalleri birbirlerinden çok farklı unsurları kazandırma yolundadırlar. Bu tutarsızlığın temel sebebi, sınıf seviyelerini dikkate alan söz varlığına dair kelime, deyim, ikileme, atasözü vb. unsurları içeren listelerin hazırlanmamış olmasıdır.

Anahtar sözcükler: Söz varlığı, kelime hazinesi, ders kitabı, okuma kitabı.

ABSTRACT

This study has aimed to determine the distortions of data seen in word property researches and to show its consequences into educational environment. In terms of word property, it can be seen considerable inconsistencies between the data directly taken from the researches in abroad and the data acquired from the researches in Turkey. The fact that the criteria about this situation are uncertain affects many educational environments, especially textbooks and reading books. Common word using in textbooks prepared for same class grade has very degree. Same situation is also seen in reading books written in different genres. It is seen that reading materials written for gaining word property to a particular target group seem to gain very

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniv., Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü öğretim üyesi.
E-posta: bayrambas@gmail.com

different components from each other. The main reason of this inconsistency is the fact that the lists of word property components like word, idiom, proverb and repetition have not been prepared by considering class grades.

Key-words: Word property, Vocabulary, Textbook, Reading book.

1. GİRİŞ

Bireyin sahip olduğu söz varlığının niceliksel durumu, söz varlığı edinimi üzerine yapılacak eğitim programları açısından büyük önem taşımaktadır. Kişinin eğitim hayatı içinde karşılaşacağı okuma materyallerinin hazırlanması ve bu yönde geliştirilmesi alıcı ve üretici yöndeki söz varlığı seviyesinin belirlenmesi ile mümkün olabilir.

Alıcı söz varlığı, dinleme ve okuma becerisi ile oluşur ve gelişir. Anlatma sürecini meydana getiren, konuşma ve yazma becerileri ile oluşan *üretici söz varlığı*, alıcı söz varlığından beslenir. Alıcı söz varlığının tespiti çok güçtür, çünkü bu söz varlığı *edilgen* durumdadır. Kavramaya yönelik olan alıcı söz varlığı pasif, potansiyel ve şifre çözücü olarak da tanımlanabilir. Belirli listeleri oluşturmak amacıyla söz varlığının tespiti üzerine yapılan araştırmalar, üretici söz varlığına yönelik hazırlanır. Üretici söz varlığı üzerine gerçek bir tespit ancak konuşma ve yazma becerileri sonucunda ortaya çıkacak söz dünyasından temin edilebilir.

Bireyin konuşma becerisinden hareketle söz varlığını belirleme, yazılıya oranla sınırlı olmaktadır. Konuşma doğal bir beceridir ve ortamları çok farklıdır. Doğallığını koruyabilmek için de farklı insanlardan yine doğal yolla malzeme toplamayı gerektirmektedir. Yaş seviyeleri ve bunlara bağlı olarak kişinin yaşam içindeki farklı konuşma ortamlarını ve bu ortamlardaki ses kayıtlarını temin edebilmek karmaşık bir süreç olduğu için araştırmacılar, söz varlığı üzerine verilere daha çok yazılı malzeme ile ulaşmayı tercih etmektedirler.

Bir insanın yaşamının herhangi bir noktasındaki iletişim ortamında, kaç kelime, deyim, ikileme, atasözü vb. unsuru kullandığı eğitim süreciyle doğrudan bağlantılıdır. Eğitim/öğretim süreci içerisinde öğrencilerin mevcut dinleme ve konuşma becerileri geliştirilir ve buna ek olarak kişiye okuma ve yazma becerileri kazandırılır. Bu durum kişinin hem konuşma becerisini hem de yazma becerisini ilgilendirmektedir.

“Kaç kelime ile konuşuyor ve yazıyoruz?” sorusu üzerine yapılmış birçok araştırma mevcuttur.* Belirli kurumlarca, bireysel ya da akademik amaçla yapılan bu araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar, özellikle dil öğretimi aşamasında konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine kaynak teşkil edebilecek niteliktedir. Ancak araştırma bulgularındaki farklılıklar eğitimin hangi seviyesinde hangi çalışmaların yapılacağını tam olarak kesinleştirememiştir. Söz varlığının geliştirilmesi açısından sınıf seviyelerine göre, öğretilecek kelime, deyim, atasözü, ikileme vb. unsurların, her türlü ders materyalinde ne şekilde yer alacağı ve işleneceği, okuma kitaplarının seviyelendirilmesinde hangi kelimelerin önceliğinin olduğuna dair ölçütlerin belirsizliği, bu yöndeki çıkmazları artırmaktadır. Hâlihazırdaki sıkıntılara eklenen başka bir sorun da, yabancı ülkelerdeki araştırmalardan tespit edilip, Türkçe öğretimi sürecine aktarılan verilerin tutarsızlığıdır. Bu doğrultuda daha çok iki temel problem gösterilebilir.

1. Sınıf seviyeleri doğrultusunda (okul öncesinden ilköğretimin son sınıfına hatta orta öğretimin son kademesine kadar), her düzeye hitap eden ve kazandırılma esası bulunan kelime, deyim, atasözü, ikileme vb. söz varlığı unsurları nelerdir?

2. Bu unsurların kazandırılmasında izlenecek yöntem ve teknikler, eğitim ortamına nasıl aktarılabilir?

Bu soruların çözümü de öncelikli olarak iki aşamada oluşur. Birincisi hedef kitledeki bireylerin sözlü ve yazılı söz varlığının tespit edilmesi, diğeri ise bu tespitleri dikkate alarak ve Türkçenin genel söz varlığından hareketle, kazandırılacak söz varlığı unsurlarının aşamalı olarak listelenmesidir. Peki, yapılan birçok araştırma bu sorunlara nasıl bir çözüm getirmektedir? Bu duruma dair değerlendirmeler aşağıdaki bölümde yapılmıştır.

2. SÖZ VARLIĞI ARAŞTIRMALARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Söz varlığının en önemli basamağı olan kelime hazinesi üzerine yabancı ülkelerde yapılan araştırmalar ve bu çalışmalara ülkemizdeki bilim adamlarınca yapılan atıflarda en dikkat çeken nokta verilerdeki *uyumsuzluk* tür. Bu durumu somutlaştırmak için kelime hazinesi üzerine göze çarpan örnekleri değerlendirmeye çalışalım.

* Söz varlığı üzerine ülkemizde ve yurt dışında yapılmış temel araştırmalar için bk.: Bayram Baş ve Özay Karadağ. **Söz Varlığına Dair Yurtdışında ve Türkiye’de Yapılan Temel Araştırmalar**. Okuma Kültürü ve Söz Varlığının Geliştirilmesi Çalıştayı. MEB TTKB. 19-23 Ekim Ankara / Kızılcahamam.

Gleason (1989'dan akt.: Akyol, 2001: 138; Akyol, 2005:152) okul öncesi çağına ulaşmış bir çocuğun 8.000 kelime kullanabileceğini belirtir. Chall (1987'den akt.: Akyol, 2001:139; Akyol, 2005:153), 9 yaş civarındaki bir çocuğun 10.000 kelimeyi hem doğru telaffuz ettiğini hem de anlamını bildiğini söyler. Bu sayının, çocuğun sözlü ya da yazılı dilde aktif olarak kullandığı kelime sayısı mı olduğu yoksa pasif olarak anlamını idrak edebildiği kelime sayısı mı olduğu belli değildir. Bu değerleri, aktif kelime kullanımını olarak kabul eden Akyol (2001:138; 2005:153), “9 yaş civarında bir çocuğun dinleme ve konuşma dilinde tanıyıp anlamlandırıldığı kelimelerin tamamını, yazı dilinde doğru ve etkili biçimde kullanmalarını sağlayacak yöntemlere henüz sahip değiliz.” açıklamasını yapar.

Carey (1987'den akt.: Maviş, 2006:118) tarafından yapılan bir araştırmada, 8 yaş civarında bir çocuğun *alıcı kelime hazinesi* 6.000-8.000 ve *ifade edici kelime hazinesi* 2.500-2.800 rakamları ile gösterilir. Maviş (2006:118), bu rakamlara istinaden “Bir çocuğun 12. aydan itibaren sözcük öğrenmeye başladığını düşünürsek, bu 1 yaş ile 6 yaş arasında her gün 5 ile 8 sözcük öğrenildiği anlamına gelir.” açıklamasını yapar ve Bernstein-Tiegerman (1991) tarafından yapılan ve 6 yaş çocuğunun günde hemen hemen 22 sözcük öğrenebildiğini söyleyen başka bir çalışmaya atıfta bulunur.

Göğüş (1978:24), Amerika’da çocuklar üzerine yapılan bir araştırmada, yaş seviyelerine göre çocukların kelime hazinelerinde bulunan değerleri şu şekilde sıralar: 6 yaş 2.600 etkin, 14.700 edilgen; 10 yaş 5.500 etkin, 34.300 edilgen ve 14 yaş 8.500 etkin, 62.500 edilgen kelime.

Cole ve Morgan (2001:325); 2 yaşındaki çocukların 115-1.127, 3 yaşındaki çocukların 150-1.807, 4 yaşındaki çocukların 811-2.777, 5 yaşındaki çocukların 1.528-2.948, 6 yaşındaki çocukların 2.688-3.132 değerleri arasında kelimeye sahip olduklarını belirtir.

Baker, Simmons ve Kameenui (<http://idea.uoregon.edu/~ncite/dokuments/techrep/tech13.html>), 1. sınıf öğrencilerinin sahip olduğu kelime hazinesinin 2.500-26.000; üniversite öğrencilerinin sahip olduğu kelime hazinesinin 19.000-200.000 değerleri arasında farklılaştığını bildirir.

Baştürk (2004:35) çocukların yaş seviyelerine göre edindikleri dil ürünlerinin *sözcük* değil *sözce* olarak adlandırılmaları gerektiğini söyler* ve yaptığı bir araştırmaya dayanarak, çocuğun 1;00 yaşında 55, 1;04 yaşında 170 sözcüğü anladığı; 1;00 yaşında 10, 2;00 yaşında 275, 2;06 yaşında ise 530'dan fazla sözcüğü kullandığını belirtir. İlk sözcüklerin üretimi genellikle

* Sözcük mü, sözce mi problemine dair ayrıntılı bilgi için bkz.: Baştürk (2004:35-36).

0;10-1;00 yaşlarında gerçekleşir ve önceleri çok yavaş gelişirken 2;00 yaşı sonuna doğru hızlı bir sözcük edinimi söz konusudur.

Cüceloğlu (2005:209-211)'nin açıklamalarına göre, kelime sayısı en fazla iki ve beş yaşları arasında artar, daha sonra da kelime hazinesi büyür, ancak artış önceki kadar hızlı değildir. İki yaşındaki çocuk ortalama 50 kadar kelime bilir. Üç yaşındayken çocuğun bildiği kelime sayısı 1.000, beş yaşında 2.000 civarındadır.

Owens (1992:342'den akt.: Maviş, 2006: 114), çocuğun 3 yaşına kadar 1.000 sözcük, 6 yaşına kadar 10.000 sözcük edinebileceğini ve 1,5-6 yaş arasında günde ortalama 5 sözcük öğrendiğini belirtir.

Karakuş (2000:19), Batı'daki çalışmalara dayanarak, Türkiye'de çocuklara kazandırılması gereken kelime sayılarının, kesin olmamakla birlikte, 0-6 yaş için 2.000-3.000, 7-12 yaş için 5.000, 13-18 yaş için 20.000, 19 yaş ve üzeri için 35.000 olarak belirler.

Millî Eğitim Bakanlığının geçmiş yıllarda hazırladığı Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Kılavuzunda (1985:172'den akt.: Çiftçi,1991) yer alan, nereden ve hangi çalışmalarla elde edildiği belli olmayan veriler, bir insanın ortalama 1.000-3.000 kelime aralığında konuştuğunu, kültürlü bir kişinin 20.000-25.000 aralığında kelime kullandığını ve hatta bu sayının 40.000'e kadar yükseldiğini göstermektedir.

Görüldüğü üzere, yabancı ülkelerdeki araştırmalardan elde edilen kelime sayıları birbirinden çok farklıdır. Bu durumu daha da somutlaştırmak için bütün verileri bir tabloda gösterelim.

Farklı kelime sayılarına dair, Baştürk'ün 50-2.000, Owens'in 1.000-10.000, Gleason'un 8.000, Chall'ın 10.000, Carey'in 6.000-8.000, Göğüş'ün 2.600-62.500, Cale ve Morgan'ın 115-3.132, Baker ve diğerlerinin 2.500-200.000 ve Karakuş'un 2.000-35.000 civarlarında verdikleri rakamlar, farklı yaş gruplarındaki çocuklara aittir. Rakamlardaki farklılık yabancı bilim adamlarının da dikkatini çekmiştir. Goulden (1990:42'den akt.: Karadağ, 2005:13), kelime hazinesi ile ilgili araştırmaların yüzyılın başından beri yayımlandığını ve bu araştırmaların en kayda değer özelliğinin sonuçlar arasındaki büyük *çarpıklık* olduğunu bildirmektedir. Aynı kaynakta "kolej öğrencileri ve yetişkinler tarafından bilinen kelime sayısının çok çeşitli varsayımları, örneğin 3.000 kelimedenden 216.000 kelimeye doğru sıralandığı" ve bu sonuçların günlük varsayımlara çevrildiğinde çok daha çarpıcı olduğu bildirilmektedir. Goulden, Dilller'in (1978) ortaokul çocuklarının yılda 20.000 kelime öğrendiklerini varsaydığını da aktarmaktadır.

Tablo 1. Yabancı Ülkelerdeki Araştırmalardan Elde Edilen Farklı Kelime Sayıları

ARAŞTIRMACI	HEDEF KİTLE	FARKLI KELİME SAYISI
Gleason	Okul öncesi çağına ulaşmış bir çocuk	8.000
Chall	9 yaş civarındaki bir çocuk	10.000
Carey	8 yaş civarındaki bir çocuk	alıcı kelime hazinesi 6.000-8.000 ifade edici kelime hazinesi 2.500-2.800
Göğüş	Amerika'da çocuklar için yapılan bir araştırma 6 yaş 10 yaş 14 yaş	2.600 etkin – 14.700 edilgen 5.500 etkin – 34.300 edilgen 8.500 etkin – 62.500 edilgen
Cole ve Morgan	2 yaşındaki çocuklar 3 yaşındaki çocuklar 4 yaşındaki çocuklar 5 yaşındaki çocuklar 6 yaşındaki çocuklar	115-1.127 150-1.807 811-2.777 1.528-2.948 2.688-3.132
Baker, Simmons ve Kameenui	1. sınıf öğrencileri Üniversite öğrencileri	2.500-26.000 19.000-200.000
Owens	3 yaşına kadar 6 yaşına kadar	1.000 10.000
Baştürk	1;00 yaşında, 1;04 yaşında, 1;00 yaşında, 2;00 yaşında, 2;06 yaşında ,	55 170 sözcüğü anlama 10 275 530'dan fazla sözcüğü kullanma
Cüceloğlu	3 yaşındaki çocuklar 5 yaşındaki çocuklar	1.000 2.000
Karakuş	Kazandırılması Gereken Kelime Sayısı 0-6 yaş 7-12 yaş 13-18 yaş 19 yaş ve üzeri	2.000-3.000 5.000 20.000 35.000

Yukarıdaki veriler, alıcı ve üretici kelime hazinesi açısından 50-200.000 kelime arasında değişmektedir. Bugüne dek Türkiye'de yapılan araştırmalarda 6-14 yaş aralığında bulunan bir çocuğun bu kadar farklı kelimeleri aktif kelime hazinelerinde kullandıklarına dair bir tespit yapılamamış-

tır. Kaldı ki, mevcut Genel Türkçe Sözlük (2005)'te dahi madde başı olarak 65.000, iç madde başları ile birlikte yaklaşık 105.000 kelime bulunmaktadır. Bu sayıların çocukların kelime hazinesi olarak kabul edilebilmesi için aynı uygulamaların ana dili Türkçe olan Türk çocuklarına da yapılması şarttır. Bu yönde, ülkemizde yapılmış temel söz varlığı araştırmalarındaki bazı verileri de aktarmak yararlı olacaktır. Ülkemizde öğrenciler üzerine ve yazılı eserlere dair yapılan araştırmalardaki farklı kelime sayılarına dair bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Ülkemizdeki Araştırmalardan Elde Edilen Farklı Kelime Sayıları

YIL	ARAŞTIRMACILAR	FARKLI KELİME SAYISI
1960	Joe Pierce'nin başkanlığı altında, Millî Savunma Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Amerikan Askerî Yardım Heyeti, Amerikan İktisadi Yardım Heyeti ve Georgetown Üniversitesi	günlük konuşmalarda 3.715 yazılı dilde 6.005
1991	Musa Çiftçi	3.916 (üniversite öğrencileri)
1999	Hikmet Koçak	2.443 (Sağlık Meslek Lisesi Öğrencileri)
2003	İlyas Göz	22.693 (Yazılı Türkçe)
2005	Özay Karadağ	1. sınıf – 1.543 2. sınıf – 2.329 3. sınıf – 3.233 4. sınıf – 4.835 5. sınıf – 4.948
2005	Mehmet Kurudayıoğlu	6. sınıf – 4.965 7. sınıf – 5.331 8. sınıf – 5.055
2006	Bayram Baş	Çocuk romanları – 8.488 Çocuk hikâyeleri – 8.522 Çocuk masalları – 6.735 Çocuk destanları – 7.553 Çocuk efsaneleri – 7.648 Tahkiyeli Çocuk kitapları – 17.990
2006	Turan Temur	4. sınıf – 3.919 5. sınıf – 3.686

YIL	ARAŞTIRMACILAR	FARKLI KELİME SAYISI
2007	Ufuk Aşık	Konuşma dili - 7.649
2008	Salim Pilav	7.335 (Üniversite 1. Sınıf Öğrencileri)
2010	Nigar İpek Eğilmez	4. sınıf (üst) – 2.286 4. sınıf (orta) – 1.974 4. sınıf (alt) – 1.945 4. sınıf (genel) – 3.446

Tablodan da anlaşılacağı üzere ülkemizdeki araştırmalarda ulaşılmış en büyük farklı kelime sayısı 22.693'tür. Karadağ (2005) ve Kurudayıoğlu (2005)'nin bir bütün oluşturan araştırmalarında 1. sınıf ile 8. sınıf aralığındaki farklı kelime sayısı 1.543-5.055'tir. Göğüş (1978)'ün aktardığı rakamlar ise 2.600 ile 8.500 arasındadır. Aynı düzey için Karakuş (2000) 3.000-20.000 sayılarını vermektedir. Sayılardaki tutarsızlık yaş seviyesi büyükçe artmaktadır. Pilav (2008)'in çalışmasından üniversite öğrencileri üzerine tespit edilen farklı kelime sayısı 7.335'ken, aynı düzeye ait yabancı veriler Baker vd.nin araştırmalarında 19.000-200.000 aralığındadır. Aradaki farklı dillerin zenginliğine bağlamak mümkün değildir. Problemin ana sebebi kelime kavramının benimsenme biçimi ile ilgilidir*.

Asıl sorun ise ülkemizdeki araştırmacıların yabancı kaynaklardaki verileri dikkate alarak belirli yorumlara ulaşmasıdır. Yabancı çalışmalardan doğrudan veri aktarımı yeni bir girişim değildir. Somutlaşması açısından birkaç örneği değerlendirelim.

Hillyer (akt.: Aksoy, 1936), *Colvert Speller* adlı eserinin girişinde, 3.000 kelimenin konuşmak için yeterli olduğunu söyler. Aksoy bunun üzerine "Yalnız dikkat edilmelidir ki bu üç bin kelime umumi hayatta en çok kullanılan olacaktır. Yoksa lügat kitabından sıra ile veya rastgele üç bin kelime ezberlemekle iş bitmiş sayılmaz. İşte asıl mesele bu üç bin kelimenin, hangi kelimeler olduğunu meydana çıkarmaktır." değerlendirmesini yapar (1936:4-5) Ancak 1936 yılında hazırladığı *Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzümlü Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü* adlı çalışmasında, İngilizcede tespit edilen en önemli kelimelerin, Türkçeye çevrilerek kullanabi-

* Kelime kavramının benimsenme biçimi hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Kurudayıoğlu ve Karadağ (2005).

leceğini söyler ve bunu kelimelerin anlamların ifadesi için birer vasıta olmasına bağlar. Aksoy, “*dilde esas olan anlamdır, o zaman kelime her dilde aynı anlamdadır*” yorumuna gider (1936:6).

Aksoy, kültürün kelimenin anlamlandırılmasındaki hususunu dikkate almadığı için -her ne kadar Türkiye’de ilk kelime hazinesi çalışmasını yapmış olsa da- bu görüşe katılmak da zor görünmektedir. Farklı dillerde bulunan kelimeler, sıklıkları ya da ortaklıkları ölçüsünde mukayese edilebilir, değerlendirilebilir, ama bir dildeki en önemli kelimeler, çeviri usulü ile olduğu gibi bir başka dilin eğitim malzemesi yapılamaz.

Aynı yaklaşım, Pars ve Pars (1954)’ın hazırladıkları *Okuma Psikolojisi ve Okuma Öğretimi* adlı kitaplarına ekledikleri ilkökul birinci sınıflarda kullanılacak kelime listesinde de geçerlidir... Thurndike’in listesine atıfta bulunan araştırmacılar; yedi milyon kelime kullanılarak hazırlanan böyle bir listenin, kendileri tarafından yapılabilmesinin imkânları dâhilinde olmadığını belirtmişler ve Thurndike’in listesinde yer alan ilk bin kelimeyi Türkçeye çevirmek suretiyle birinci sınıflarda kullanmak üzere değerlendirmeye almışlardır.

Akyol (2001) ise okul öncesi dönemindeki bir çocuğun 8.000, 9 yaşındaki bir çocuğun ise 10.000 farklı kelimeyi doğru telaffuz edip kullandığı ve anlamını bildiği dayanağına yabancı kaynaklardan ulaşırken, bizde aynı durumun olmayışını, veri çarpıklığına değil kullanılan yöntemlerdeki eksikliklere bağlamıştır.

Bir dilde öğrencilere öğretilecek kelimelerin, yabancı bulgulara dayanılarak, sadece sayılarını vermek, yine bu yabancı bulgulara istinaden çocuğun konuşma hazinesini sınırlamak da yersizdir. Yabancı bir dilde en sık ya da en yaygın kullanılan kelimeler, Türkçemizde de aynı olmak durumunda değildir. Çocuklara öğretilecek her türlü söz varlığı unsuru, onların alıcı ve üretici kelime hazinelerini tespit etmeden tayin edilemez.

Peki, tüm bu veri çarpıklığının eğitim ortamındaki iz düşümü nasıldır? Öğrencilere yönelik hazırlanan her tür eğitim ortamında özellikle *okuma materyallerinden* ders kitaplarının sahip oldukları farklı söz varlığı unsurları ve bunların kazandırılmasına dair ortak bir tutum söz konusu mudur? Bu problemlere aşağıdaki bölümde değinilmiştir.

2.1. Öğrencilerin Okuma Materyallerinde Söz Varlığı Farklılıkları

Öğrencilerin başlıca okuma materyalleri ders kitaplarıdır. Bunların yanında ders içinde ya da dışında kullanılacak diğer önemli materyaller de okuma kitaplarıdır. Ders kitaplarındaki söz varlığı unsurlarına dair yapılmış

birçok araştırma mevcuttur. Bunlardan bazılarında yer alan verileri kısaca değerlendirelim.

Karadağ (2005:139), Berk Yayınevi ve MEB'e ait 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarının kelime hazinelerini tespit etmiştir. Araştırmanın sonuçları şu şekildedir:

Kitaplar	Sınıf	Toplam Kelime	Farklı Kelime
BERK	1	2145	791
BERK	2	4843	1301
BERK	3	6319	1694
BERK	4	5894	1836
BERK	5	6996	1967
MEB	1	1947	710
MEB	2	2993	1054
MEB	3	3934	1234
MEB	4	5405	1691
MEB	5	6857	1902

Kurudayıoğlu (2005:141) da Elit Yayınevi ve MEB'in 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının kelime hazinelerini belirlemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyledir:

Kitap	Sınıf	Toplam Kelime	Farklı Kelime
MEB	6	7.540	2.168
MEB	7	8.382	2.428
MEB	8	10.565	2.902
ELİT	6	9.726	2.498
ELİT	7	9.749	2.568
ELİT	8	12.127	3.286

Yiğittürk (2005:72) İnkılap Yayınevi ve MEB'e ait 9. sınıf, Yazı (2005:50) Serhat Yayınevi ve MEB'e ait 10. sınıf, Avkapan (2006:55) ise Şimşek Yayınevi ve MEB'e ait 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersi kitaplarının kelime hazinelerini tespit etmişlerdir. Araştırmalardan elde edilen bulgular şu şekildedir:

Kitaplar	Sınıf	Toplam Kelime	Farklı Kelime
MEB	9	16.932	3.430
İNKILA P	9	15.903	3.474
MEB	10	29.669	4.304
SERHAT	10	29.137	4.176
MEB	11	26.856	3.996
ŞİMŞEK	11	26.745	4.206

2005 yılında yürürlüğe giren Türkçe dersi programı doğrultusunda hazırlanan ve hâlen kullanımda olan MEB 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının kelime hazineleri Karadağ vd. (2008) tarafından belirlenmiştir:

Ki- tap	Sınıf	Toplam Kelime	Farklı Kelime
MEB	6	11.111	2.820
MEB	7	9.819	2.159
MEB	8	11.579	3.120

Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi kitaplarının farklı kelimele-
rindeki çarpıklık ortadadır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabından daha zengin ke-
lime hazinesine sahip olan 6. sınıf kitabı; 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı
kitabından daha zayıf olan 11. sınıf kitabı vs. Aynı sınıf düzeyinde ancak
farklı yaynevlerince hazırlanmış ders kitaplarının ortak kelime kazandırma
açısından tutarlılıkları mezkûr araştırmalar da yapılmamıştır. 1-8. sınıf Türk-
çe ders kitaplarındaki farklı kelime listeleri tarafımızdan karşılaştırılmış ve
aynı düzeydeki ders kitaplarının ortak kelime hazinelerindeki çarpıklık da şu
şekilde belirlenmiştir:

KİTAPLAR	Ortak Kelime	Ortak Kelime %	Farklı Kelime	Farklı Kelime %
MEB-1/BERK-1	322	<i>26,35</i>	900	<i>73,65</i>
MEB-2/BERK-2	563	<i>30,12</i>	1306	<i>69,88</i>
MEB-3/BERK-3	656	<i>27,91</i>	1694	<i>72,09</i>
MEB-4/BERK-4	811	<i>29,18</i>	1968	<i>70,82</i>
MEB-5/BERK-5	948	<i>31,70</i>	2043	<i>68,30</i>
MEB-6/ELİT-6	1077	<i>30,01</i>	2512	<i>69,99</i>
MEB-7/ELİT-7	1142	<i>29,63</i>	2712	<i>70,37</i>
MEB-8/ELİT-8	1444	<i>30,44</i>	3300	<i>69,56</i>

İki ders kitabı arasındaki ortak kelime kullanımı %26 ile %31 arasında değişmektedir. Aynı düzey için aynı amaçla yazılan ders kitaplarının ortak kelime kullanımı üçte birlik bir oran bile değildir. Ülkemizde eğitim gören öğrencilerin, hangi sınıfta kaç farklı kelime öğreneceklerine dair tespitler yapılmadığı için hazırlanan ders kitaplarında kelime açısından ortak bir tutum da söz konusu değildir ve olmamalıdır.

Aynı problem okuma kitapları için de geçerlidir. Baş (2006:245) yaptığı araştırmada, roman, hikâye, masal, destan ve efsane türlerinden belirlediği kelime havuzları arasında yaptığı karşılaştırmada şu bulgulara ulaşmıştır:

Kelimeler	Farklı Kelime Sayısı	%
5 türde kullanılan kelimeler	2563	% 14,25
4 türde kullanılan kelimeler	1395	% 7,75
3 türde kullanılan kelimeler	1751	% 9,73
2 türde kullanılan kelimeler	2836	% 15,77
Sadece 1 türde kullanılan kelimeler	9445	% 52,50
TOPLAM	17990	% 100

Bulgularda da görüldüğü üzere, türler arasında ortak kelime kullanım oranı, toplam farklı kelimenin yarısı bile değildir. Tüm bu veriler, yukarıdan beri sıraladığımız söz varlığındaki veri çarpıklığının doğal bir sonucudur. Ortak kelime kullanımındaki problem, söz varlığının deyim, ikileme, atasözü vb. unsurları için de geçerlidir.

3. SONUÇ

Söz varlığına dair verilerdeki uyumsuzluğun sebepleri farklıdır. Araştırmaların yapıışındaki yöntem, verilerin temin yolu, söz varlığı unsurlarının benimseniş biçimi ve özellikle de kelime kavramının sınırları, hedef kitleye göre düzeylerin belirlenmesi, yaygınlık, kullanım sırası ve kullanım aralıkları bu uyumsuzluğun başlıca sebepleri arasındadır. Bu noktaların tümü üzerine ortak bir tutum geliştirilmediği sürece, ders kitabı, okuma kitabı vb. materyallerde ortak bir söz varlığından bahsedebilmek de mümkün görülmemektedir.

Okul öncesinden başlamak koşuluyla, ilköğretimin sonuna hatta orta öğretimin son kademesine kadar her sınıf düzeyindeki öğrencilerin sözlü ve yazılı söz varlığı seviyeleri tespit edilmelidir. Ayrıca ülkemizde farklı her noktadan örneklem oluşturmak suretiyle, Türkçenin sözlü ve yazılı söz varlığı da çıkarılmalıdır. Böylelikle, bu iki çalışmanın bulgularının karşılaştı-

rılmasıyla, öğrencilere kazandırılacak kelime, deyim, ikileme, atasözü vb. söz varlığı unsurlarını içeren listeler hazırlanabilir. Söz varlığı unsurlarının dil becerileri ile bağlantılı olarak aktarımı edindirilmesi sürecine dair yöntem ve teknikler, yapılan tespit çalışmalarının sonrasında değerlendirmeye alınabilir. Aksi takdirde, ithal verilerle ithal problem alanları yaratıp, bunlara da sanal çözümler getirmek sonuca götürmeyen bir uğraş hâline dönüşecektir.

4. KAYNAKLAR

- Aksoy, Ömer Asım. (1936). Bir dili öğrenmek için en lüzumlu kelimeler ve bu kelimelerin belirtme usulü, Gaziantep: Gaziantep Halkevi Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi Yayınları.
- Akyol, (2001). Türkçe ilk okuma yazma öğretimi. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aşık, U. (2007). Yabancılar için temel Türkçe söz varlığının oluşturulması. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Avkapan, Altan. (2006). Orta öğretim 11. sınıf öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Baker, S.K., Simmons. C.D., Kameenui, J.E. (2005). "Vocabulary Acquisition: Synthesis of the Research." <http://idea.uoregon.edu/~ncite/dokuments/techrep/tech13.html>.
- Baş, B. (2006). 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Baş, B., Karadağ, Ö. (2010). Söz Varlığına Dair Yurtdışında ve Türkiye’de Yapılan Temel Araştırmalar. Okuma kültürü ve söz varlığının geliştirilmesi çalıştayı. MEB TTKB. 19-23 Ekim Ankara / Kızılcahamam.
- Baştürk, M. (2004). Dil edinim kuramları ve türkçenin anadili olarak edinimi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Cole, L., John Morgan, J.B. (2001). Çocukluk ve gençlik psikolojisi. (Çev. Belkıs Halim Vassaf). İstanbul: MEB Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2005). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çiftçi, M. (1991). Bir grup yükseköğrenim öğrencisi üzerinde kelime serveti araştırması. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Göğüş, B. (1978). Orta dereceli okullarımızda türkçe ve yazın eğitimi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Göz, İ. (2003). Yazılı türkçenin kelime sıklığı sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- İpek Eğilmez, N. (2010). İlköğretim türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarına aktarımı. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Karadağ, Ö., Baş, B., Kurudayıoğlu, M. (2008). Eski ve Yeni 6,7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması. Başkent Üniversitesi ve Türk Dil Kurumu I. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu. 20-21 Kasım 2008. Ankara.
- Karadağ, Ö. (2005). İlköğretim I. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Karakuş, İ. (2000). Türkçe türk dili ve edebiyatı öğretimi. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.
- Koçak, H. (1999). Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin kelime hazinesi ile ilgili bir araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kurudayıoğlu, M., Karadağ, Ö. (2005). Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, (25), 2005-2.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Maviş, İ. (2006). Çocukta anlam bilgisi gelişimi.. Dil ve Kavram Gelişimi. (Ed.: S.Seyhun Topbaş). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pars, V. B., Pars, C. B. (1954). Okuma psikolojisi ve ilk okuma öğretimi, İstanbul: Maarif Basımevi.
- Pierce, J. E. (1960). Türkçe kelime sayımı (a frequency count of turkish words). Ankara: MEB Yayın Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi.
- Pilav, S. (2008). Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin söz varlığı üzerine bir araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Temur, T. (2006). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yazı dilindeki kelime hazinelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yazı, Z. (2005). Orta öğretim 10. sınıf öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Yiğittürk, H. (2005). Orta öğretim 9. sınıf öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

* * * *